

УДК 37.017.92/93 (477)"18/19"

Л. М. Єршова,
докторант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

РОЗВИТОК ІДЕЇ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ В НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ВИКЛАДАЧІВ І ВИПУСКНИКІВ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ

Висвітлено особливості обґрунтування виховного ідеалу в науковій спадщині представників української християнської педагогіки XIX – початку XX ст. С. Гогоцького, П. Ліницького, М. Маккавейського, М. Олесницького, О. Новицького, П. Юркевича та ін. У творчості професорів Київської духовної академії педагогіка постає як особливе відгалуження філософії, специфічний світоглядний синтез знань про призначення людини, а виховний ідеал – як гармонійне поєднання віри й розуму, що наближає людину до образу Боголюдини. У вченні О. Новицького виховний ідеал – це духовна, високоосвічена і працююча особистість, у С. Гогоцького – християнин, гідний син своєї вітчизни, у П. Юркевича – свідомо моральна особистість, котра виходить за межі традиційного "ідеалу середньої людини", у П. Ліницького – освічений християнин, відданий народним ідеалам, у М. Олесницького – словнена любов'ю морально вільна особистість, у М. Маккавейського – гармонійно розвинена милосердна, добродісна й освічена людина. Показано, що ідеї, висловлені у працях представників української духовної педагогіки кінця XIX – початку XX ст., з одного боку, виявилися надто прогресивними для тогочасного імперського суспільства й різко дисонували з реальним станом виховання особистості у більшості духовних закладів зазначеного періоду, а з іншого, – надто відсталими для представників змушеного "войовничого матеріалізму", які піддавали гострій критиці їх ідеалістичну основу. Однак вони яскраво засвідчують гуманістичність і самостійність української християнської педагогічної думки.

Ключові слова: виховний ідеал, мета виховання, християнські педагоги, християнський, загальнолюдський, народний, національний ідеали.

Актуальність і постановка проблеми. Для вивчення розвитку ідеї виховного ідеалу у вітчизняній педагогічній теорії важливе значення мають праці викладачів і випускників Київської духовної академії, які в радянській історіографії не отримали об'єктивної наукової оцінки. Неупереджений аналіз їх науково-методичної спадщини має прислужитися розвитку сучасної історико-педагогічної науки.

Ступінь наукової розробки проблеми. Тривалий час "білою плямою" української педагогічної історіографії була друга половина XIX ст. – епоха важливих для українського національно-культурного розвитку змін, об'єктивне дослідження яких не входило в інтереси радянської історіографії. Тому лише відносно нещодавно українська історико-педагогічна наука змогла оцінити творчу спадщину багатьох українських теоретиків і практиків, серед яких ціла плеяда викладачів і випускників Київської духовної академії. Їхню історико-педагогічну спадщину досліджували Н. Гупан, Л. Пироженко, Є. Плеханов, А. Розсоха, М. Ткачук, О. Черкасов; філософсько-педагогічний аспект діяльності став об'єктом наукової уваги Л. Беленчук, Н. Шип та ін. Однак практично в усіх сучасних дослідженнях тема виховного ідеалу не є основною й розглядається здебільшого в контексті іншої проблематики.

Основним завданням статті є аналіз педагогічної спадщини викладачів і випускників Київської духовної академії з метою визначення особливостей розвитку ідеї виховного ідеалу у вітчизняній християнській педагогіці XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. Аналіз педагогічної спадщини представників вітчизняної християнської педагогіки кінця XIX – початку XX ст., зокрема викладачів і випускників Київської духовної академії С. Гогоцького, П. Ліницького, М. Маккавейського, М. Олесницького, О. Новицького, П. Юркевича та ін., дозволяє говорити про те, що особливе місце в їхніх філософських, богословських та педагогічних працях відводилося гуманістичному обґрунтуванню виховного ідеалу особистості.

Однією із найменше вивчених постатей вітчизняних християнських педагогів є вихованець Київської духовної академії, згодом професор і викладач філософії, логіки, психології й педагогіки в університеті св. Володимира – Орест Новицький (1806 – 1884). У період негативного ставлення до філософії О. Новицький не лише став на її захист, але й здійснив спробу по-новому осмислити її призначення. Однак ідеалістичний творчий доробок ще за життя автора зазнав нищівної критики з боку тогочасних "антропологічних матеріалістів", зокрема М. Чернишевського. Надалі ідеологами "войовничого матеріалізму" ім'я О. Новицького взагалі було викреслене з канону "прогресивних" учених. Лише зараз вітчизняна історико-педагогічна наука починає виокремлювати в його філософських працях ("Керівництво з досвідної психології", "Коротке керівництво до логіки з попереднім нарисом психології", "Про нарікання щодо філософії у теоретичному і практичному відношенні, їх чинність і важливість", "Про розум як вищу пізнавальну здібність", "Поступовий розвиток давніх філософських учень у зв'язку з розвитком поганських вірувань")

численні педагогічні ідеї, найважливішою з яких є "ідея людини", що подається як головна мета єдиних за змістом і звернених до вищої, ідеальної сторони дійсності – філософії та релігії.

В основі своєї виховний ідеал О. Новицького є ідеалістичним, однак не відірваним від природи людини, особливостей її практичного життя й культури. Метою виховання він вважав формування духовної, високоінтелектуальної і працьовитої особистості. Духовність розглядалася О. Новицьким як основоположна складова вихованого ідеалу, що визначає моральні якості людини, споріднене зі своєю культурою, спрямовує на служіння людям. Виховний ідеал О. Новицького є співзвучним з кордоцентризмом Г. Сковороди. Викладені ним у статті "Про розум" думки є свого роду філософським обґрунтуванням механізмів усвідомлення людиною категорії "ідеалу" як сукупності сприйнятих серцем понадчуттєвих істин. На його думку, спочатку ідеї розуму "сприймаються серцем і перетворюються в ньому на відчуття: відчуття істинного, доброго та прекрасного, які, в свою чергу, стають ідеями істинного, доброго та прекрасного" [1: 131], а потім, сприйняті серцем ідеї, "стають власністю духу" й супроводжуються вірою у світ понадчуттєвого, який сповнює серце "найживішим, хоча ще й позазвітним переконанням в істинності ідей" [1: 131-132]. О. Новицький не дає чіткого визначення виховного ідеалу, але з його праць він постає як особливий усвідомлений стан блаженства, до якого природно прагне серце людини. Релігія у працях О. Новицького – це найглибше джерело уявлень про ідеал і найкоротший шлях до нього. На його переконання, релігія – це "галузь свідомості, де розв'язуються всі загадки світу, де набувають злагоди всі суперечності думки, де заспокоюються всі турботи і тривоги серця", "галузь вічної істини, вічного спокою, вічного світу", що дарує людині блаженство [2: 14-15]. Уособленням виховного ідеалу у працях О. Новицького виступає образ Боголюдини, в якому гармонійно співіснують богоподібний людський дух, совість і розум. Вчений зазначає, що богоподібний дух сам собою розкривається в свідомості людини "вічними ідеалами Божества", совість сприяє усвідомленню волі Божої, виконує функцію внутрішнього голосу, "в якому звучать вищі релігійні істини", приборкує пристрасті, наближаючи особу до образу Боголюдини, а розум є вищою здібністю, яка дозволяє людині усвідомити всі, даровані їй богоподібним духом ідеї [2: 16, 18, 20]. "Без розвитку в людині вищих здібностей, – писав О. Новицький, – вона інстинктивно сприймає ідеї й цінності, визнає, наприклад, буття Бога, але немає про нього правильних і ясних понять; відчуває, що потрібно бути добродішним, але не знає суті чеснот" [2: 22]. Розвиток таких здібностей розглядається як результат виховання й навчання, які в теорії О. Новицького є нероздільними педагогічними категоріями, функціонуючими в межах філософії, яку він називав "самозаглибленням", "самоаналізом народності", провідною наукою у справі народного виховання.

"Ідея людини" у вченні О. Новицького є особливим конгломератом віри й розуму, унікальним поєднанням психологічних, педагогічних, філософських і теологічних уявлень, засуджених на початку ХХ ст. матеріалістичними вченнями, що пропагували нігілізм, заперечували існування мети життя й виховання і привели до знищення у цілих поколінь найважливіших цінностей християнського виховного ідеалу. Сучасна дослідниця М. Ткачук у статті "Орест Новицький як філософ та історик філософії", аналізуючи факт вилучення імені вченого з радянської історії філософії, саме матеріалістичний нігілізм вважає причиною перемоги епохи, в якій невігластво "з легкістю перемагає освіченість, відверте хамство – справжню культуру, неприховане шанобство – сумлінну і наполегливу наукову працю".

Видатною постаттю Київської духовної академії є Сильвестр Гогоцький (1813 – 1889), творча спадщина якого ("Вступ до педагогіки", "Про вищу освіту у застосуванні до жінки", "Філософський лексикон" та ін.), на жаль, також довгий час залишалася незатребуваною. Сьогодні це ім'я актуалізувалося не лише у вітчизняних наукових дослідженнях (С. Кузьміна, Т. Твердохліб), але й у працях російських дослідників, які досягнення київської філософської школи визнають важливим етапом розвитку своєї вітчизняної педагогічної думки (Л. Беленчук, О. Прокоф'єва). Виховний ідеал С. Гогоцький розглядав у контексті визначення сутності практичних і теоретичних (моральних) наук, які, на його переконання, слугують для "вираження найбільш шляхетних прагнень людини до усвідомлення й практичної реалізації своєї людської гідності, свого високого покликання у всіх сферах свого життя" [3: 1, 6]. На його думку, саме "моральні" науки накреслюють ідеал досконалості, до якого має прагнути воля людини. Вчений наголошує на тому, що людині для практичної реалізації ідеалу внутрішньої досконалості потрібні певні засоби, які б сприяли розвитку її розуму й волі. Такі засоби впливу на тілесні й духовні здібності людини С. Гогоцький відносить до компетенції однієї із "моральних" наук – педагогіки. Саме за нею він закріплює місію підготовки "Російських Педагогів – гідних посередників у великій справі народної освіти" та виховання "людини-Християнина й гідного сина Вітчизни" [3: 8]. Відтак, у філософсько-педагогічному вченні С. Гогоцького "ідея людини", визначення її сутності, сенсу життя й закономірностей розвитку, стає центром педагогічної науки, покликаній наближатися до визначення "універсальної мети" виховання людської особистості. Однак, учений визнавав, що в питаннях формування виховного ідеалу неможливо віднайти універсальні методи й засоби, оскільки кожна культура має власне бачення образу досконалої людини. По суті, С. Гогоцький визнавав залежність результатів виховання від врахування педагогічною наукою не лише індивідуальних, але й культурних особливостей кожної дитини.

У процесі наближення суспільства до визначеного виховного ідеалу великого значення С. Гогоцький надавав вищій освіті жінок. Соціальну роль жінки він порівнював із кровоносною системою, зазначаючи, що жінка, виховуючи дітей і розвиваючи в них людину у вищому розумінні цього слова, так само, як і кров, забезпечує життєздатність усього суспільного організму. Саме тому, на думку вченого, успішність втілення вищих ідей виховання залежить від освіченості жінки та її світорозуміння. У статті "Про вищу жіночу освіту..." (1878) педагог переконував, що лише вища освіта дозволить жінці навіть за умов бідності відчувати мирну повноту внутрішнього вдоволення своєю здатністю розуміти закони життя і святість обов'язку так само, як і в блискучому життєвому становищі.

Серед вітчизняних педагогічних праць, що послужилися розвитку ідеї виховного ідеалу, особливе місце займає педагогічна спадщина професора Памфіла Юркевича (1826 – 1874): "Ідея", "Серце і його значення у духовному житті людини згідно з ученням слова Божого", "Мир з ближнім як умова християнського співжиття", "Курс загальної педагогіки з додатками", "Читання про виховання" та ін. Педагогічні погляди вченого є своєрідним синтезом наукового знання і віри, в основі якого – ідея християнської гуманності як принципу визначення ідеалу та мети виховання. В науковій концепції П. Юркевича обґрунтування виховного ідеалу базується на врахуванні взаємних зв'язків дійсного (культури) та належного (ідеалу). У філософській теорії П. Юркевича ідеал постає як "основа всього безсмертного, прекрасного і дійсного", "вічний і спокійний образ всякого правдивого існування, всього досконалого, доброго і прекрасного", "початок і кінець, основа і ціль усіх явищ у світі і в людстві" [4: 34-35]. Педагогічні погляди вченого базуються на поєднанні кордоцентризму, антропоцентризму та української духовної традиції, а обґрунтований ним виховний ідеал – на засадах християнської моралі, гуманізму, природовідповідності та народності. Весь процес виховання у розробленій ним педагогічній стратегії (поєднання педагогічних зусиль держави, суспільства, родини й Церкви) розглядається як забезпечення умов, необхідних для інтелектуально-емоційного прийняття дитиною певного виховного ідеалу, під яким розуміється унікальна, у найвищому духовному смислі освічена й діяльна особистість, здатна до саморозвитку, самовиховання та самовдосконалення. Педагог особливо наполягав на необхідності оптимального поєднання в процесі виховання особистості принципів примусу й свободи, наголошуючи, що вихованець досягає гармонії зі своїм морально-християнським ідеалом лише за умови врахування педагогом індивідуальної дитячої природи [5: 66], спираючись на авторитет і любов без насилья й примусу. Він акцентував увагу на тому, що реалізація виховного ідеалу залежить від правильного добору виховних методів і засобів. П. Юркевич був переконаний, що свідоме сприйняття дитиною обраного суспільством виховного ідеалу дозволить їй будити добро у власній душі, знаходити внутрішні сили для подолання труднощів, пов'язаних із формуванням очікуваних рис і якостей (слухняності, дисципліни, істинної людяності, справедливості, вірності обов'язку, безкорисливої любові, великодушності і самовідданості), здатних змусити людину забути власні інтереси задля служіння правді й добру. З огляду на те, що вражена моральним скептицизмом тогочасна педагогічна практика у реальному житті здебільшого орієнтувалася лише на "ідеал середньої людини", П. Юркевич особливо наголошував на необхідності пробуджувати в серці дитини любов до вищого та ідеального, яка спрощує шлях дитини до ідеалу. Загальнодержавного значення, П. Юркевич надавав моральним ідеалам, підкреслюючи їх вплив на життєздатність держави і прогресивний розвиток суспільства й культури.

Професор Петро Ліницький (1839 – 1906) виховним ідеалом людини вважав духовну особистість, здатну "володіти собою". У його філософсько-педагогічній концепції ("Про свободу волі", "Християнська моральність", "Освітнє значення філософії", "Становище й потреби нашої духовної, переважно вищої, освіти", "Посібник до вивчення питань філософії (елементи філософського світоспоглядання)") виховний ідеал постає водночас як мета виховання, процес і умова його формування. Цей педагогічний феномен розглядається як "ідеальна кінцева причина", результат свідомих задумів і цілей особистості, котра прагне до творчого самовизначення і самовдосконалення. При цьому, особливу роль у вихованні ідеального християнина П. Ліницький відводив освіті як шляху до свободи волі через "синтез віри й розуму". Таким чином, "освічена віра" розглядалася як запорука добротності – головного ідентифікатора ідеальної особистості [6: 44, 395-397]. Прагнення людини до такого ідеалу, піднесення власної буденної свідомості до вищих ідеальних істин й формування усвідомленої моральності у всіх верствах суспільства – розглядалися вченим як запорука суспільного спокою, профілактика духовних криз і протидія спалахам революційного насильства. Основні структурні та змістові компоненти виховного ідеалу, на думку педагога, поєднуються не за принципом гармонії, а чіткої ієрархії, вінцем якої має бути віра. П. Ліницький зазначав, що в ієрархії виховних ідеалів людської спільноти загальнолюдські ідеали не повинні домінувати над національними й народними. Він підкреслював, що надмірне захоплення "загальнолюдськими ідеалами європеїзму", яке виходило за межі літературної творчості, виявлялося згубним у справах політичних. "Тепер уже ніхто не сумнівається, – писав він, – що в політиці обов'язок велить керуватися винятково національними інтересами" [6: 45]. Для того, щоб суспільство могло "діяти в душі справжніх інтересів своєї батьківщини", воно, на думку П. Ліницького, "повинне виховати в собі почуття і прагнення цілком злагоджені з народними ідеалами" [6: 45]. Педагог

вважав, що запорукою національного виховання могла бути лише впливова богословська наука, яку він називав органом національного духу й національних ідеалів.

У розвиток ідеї виховного ідеалу важливим є також внесок професора Київської духовної "Моральне богослов'я", "Курс педагогіки", "Короткий курс педагогіки" та ін. Виховний ідеал особистості прочитується в контексті морального богослов'я, у процесі аналізу сутності понять "начало моральності", "вищий закон", "ідея досконалості", "богоуподібнення", "богоподібна особистість", "моральний ідеал", "християнський ідеал", "найвища моральна свобода", "щастя" тощо. Він розглядається як кінцева мета виховання і як процес її досягнення. З одного боку, виховний ідеал постає як самосвідома істота, яка "сама себе покладає", діє вільно через самовизначення в цілеспрямованій діяльності, "котра сама в собі має значущість і ціну, має в собі волю як внутрішнє самовизначення до добра" [7: 112], а з іншого, – як моральна діяльність, особиста перемога внутрішнього добра над гріховністю, самоусвідомлений шлях до довершеності і щастя, потреба в Любові до Бога та ближніх, здатність у кожному члені суспільства поважати й шанувати богоподібну особистість [8: 5, 32, 34]. М. Олесницький розрізняє також виховний ідеал як абстрактну ідею та його реальне втілення. "Для успішного морального життя, – зазначав він, – недостатньо відстороненого закону, потрібен ще конкретний приклад життя [...], який виконав би вимоги й реалізував моральний ідеал у тих умовах, в які поставлені ми" [8: 46]. Такою референтною особистістю М. Олесницький називав Ісуса Христа, який поєднав у собі основні складові людського ідеалу – найвищу моральну свободу й найдосконалішу любов, виховав гармонійний характер, де природно поєдналися споглядальність і практичність – риси досконалості чоловічої (здатність до боротьби й героїзму) і жіночої (сердечність, безмежні відданість, терпіння та послух) [8: 46-47]. Головним завданням школи педагог називав орієнтацію саме на такий зразок виховання дітей, який би допомагав їм пристосовуватися до соціальної дійсності [7: 259].

Окремі аспекти пошуку ефективних шляхів формування виховного ідеалу відображені у працях викладача педагогіки Київської духовної академії Миколи Маккавейського (1864 – 1919): "Релігія і народність як основи виховання", "К. Д. Ушинський і його педагогічні ідеї", "Педагогічні погляди графа Л. М. Толстого", "Сучасні педагогічні блукання", "Про вчительство по образу Христову", "Пастирське богослов'я та педагогіка в курсі наук духовних академії", "До питання про релігійне виховання в нашій середній загальноосвітній школі", "Кафедра педагогіки в духовних академіях (до питання про педагогічну підготовку до навчально-виховної справи в духовній школі)". Виховний ідеал учений розглядав як природно й національно зумовлений результат і процес морального самовдосконалення особистості. На його думку, людина "сама в собі містить відомий ідеал, і справа педагога не придумати його, а зрозуміти [...], посприяти проростанню того ідеалу, який даний самою природою" [9: 18]. М. Маккавейський зазначав також, що кожен народ має власну ієрархію ідеалів (етичних, естетичних, релігійних, соціальних та ін.) і школа зобов'язана це враховувати, обираючи шляхи формування виховного ідеалу своїх учнів. При цьому, педагог наголошував, що істинний гуманізм має засновуватися на християнських ідеалах, які дозволяють людині відчутти всю велич своєї природи. Оскільки виховання завжди мало тісний зв'язок із релігією, визначати ідеал людини й мету її виховання, на думку вченого, повинна релігійна етика. Однак він також визнавав, що тогочасна шкільна система через "казенні стосунки між викладачами й учнями" та атмосферу тотального "поліцейського нагляду" [4, с. 16] надто віддаляла виховний процес від омріяного педагогами ідеалу істинного християнина – терплячої, милосердної і добродісної особистості, гармонійно розвиненої і здатної до самовдосконалення.

Висновки. Випускники й професори Київської духовної академії розглядали педагогіку як особливе відгалуження філософії, специфічний світоглядний синтез знань про призначення людини, а виховний ідеал – як гармонійне поєднання віри й розуму, що наближає людину до образу Боголюдини. У вченні О. Новицького виховний ідеал – це духовна, високоосвічена і працьовита особистість, у С. Гогоцького – християнин, гідний син своєї вітчизни, у П. Юркевича – свідомо моральна особистість, котра виходить за межі традиційного "ідеалу середньої людини", у П. Ліницького – освічений християнин, відданий народним ідеалам, у М. Олесницького – сповнена любов'ю морально вільна особистість, у М. Маккавейського – гармонійно розвинена милосердна, добродісна й освічена людина. Ідеї, висловлені у працях представників української духовної педагогіки кінця XIX – початку XX ст., з одного боку, виявилися надто прогресивними для тогочасного імперського суспільства й різко дисонували з реальним станом виховання особистості у більшості духовних закладів зазначеного періоду, а з іншого, – надто відсталіми для представників змужнілого "войовничого матеріалізму", які піддавали гострій критиці їх ідеалістичну основу. Однак вони стали яскравим свідченням гуманістичності й самостійності української християнської педагогічної думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Новицкий О. М. О разуме как высшей познавательной способности / О. М. Новицкий // Журнал Министерства народного просвещения. – 1840. – Ч. 27. – № 8. – С. 125–142.

2. овицкий О. Постепенное развитие древних философских учений в связи с развитием языческих верований : [в 4 т.] / О. Новицкий. – К. : Университетская типография, 1860. – Часть I : Религия и философия древнего Востока. – 341 с.
3. Гогоцкий С. С. Введение в педагогику / С. С. Гогоцкий. – М. : Книга по требованию, 2011. – 42 с. – [репринт вид. СПб., 1855 р.].
4. Юркевич П. Выбранные творения : Идея – Сердце – Разум и досвід / П. Юркевич. – Винніпег : Колегія св. Андрея в Винніпезі, 1984. – 167 с.
5. Юркевич П. Д. Курс общей педагогики с приложениями / П. Д. Юркевич. – М. : Тип. Грачева, 1869. – 404 с.
6. Линицкий П. И. Пособие к изучению вопросов философии (элементы философского мировоззрения) / П. Линицкий. – Харьков : тип. Губерн. правл., 1892. – 425 с.
7. Олесницкий М. А. Курс педагогики. Руководство для женских институтов и гимназий, для высших женских курсов и для всех, занимающихся воспитанием детей / М. А. Олесницкий. – К., 1885. – Вып. 1. Теория воспитания. – II. – 335 с.
8. Олесницкий М. Нравственное богословие или христианское учение о нравственности : [учеб. пособие для дух. семинарий] / М. Олесницкий. – СПб. : изд. И. Л. Тузова, 1907. – 114 с.
9. Маккавейский Н. Религия и народность как основы воспитания : речь, произнесенная на торжественном акте Киевской духовной академии 26 сентября 1895 г. / М. Маккавейский. – К. : тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1895. – 45 с.
10. Маккавейский Н. К. Английская школа. По поводу издания К. П. Победоносцева "Новая школа" / М. К. Маккавейский. – Рец. на кн. – К., 1899. – 33 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Novitskiy O. M. O razume kak vysshey poznavatelnoy sposobnosti [On the Mind as the Higher Cognitive Ability] / O. M. Novitskiy // Zhurnal Ministerstva narodnogo prosveshcheniya [Journal of Ministry of Folk Education] . – 1840. – Ch. 27. – № 8. – S. 125–142.
2. Novitskiy O. Postepennoye razvitiye drevnikh filosofskikh ucheniy v svyazi s razvitiyem yazycheskikh verovaniy [Gradual Development of Ancient Philosophical Studies Regarding the Pagan Beliefs Development] : [v 4 t.] / O. Novitskiy. – K. : Universitetskaya tipografiya, 1860. – Chast' I : Religiya i filosofiya drevnego Vostoka. – 341 s.
3. Gogotskiy S. S. Vvedeniye v pedagogiku [Introduction to Pedagogics] / S. S. Gogotskiy. – M. : Kniga po trebovaniyu, 2011. – 42 s. – [reprint vyd. SPb., 1855 r.].
4. Yurkevych P. Vybrani tvory : Ideia – Sertse – Rozum i dosvid [Selected Works : Idea – Heart – Mind and Experience] / P. Yurkevych. – Vinnipeg : Kolegiia sv. Andreia v Vinnipezi, 1984. – 167 s.
5. Yurkevych P. D. Kurs obshchey pedagogiki s prilozheniyami [Course of General Pedagogy with Appendixes] / P. D. Yurkevych. – M. : Tip. Grachova, 1869. – 404 s.
6. Linitskiy P. I. Posobiye k izucheniyu voprosov filosofii (elementy filosofskogo mirosozertsaniya) [Manual on Teaching Philosophical Questions (Elements of Philosophical World View)] / P. Linitskiy. – Kharkov : tip. Gubern. pravl., 1892. – 425 s.
7. Olesnitskiy M. A. Kurs pedagogiki. Rukovodstvo dlia zhenskikh institutov i gimnaziy, dlia vysshykh zhenskikh kursov i dlia vseh, zanimayushchysya vospitaniyem detey [Pedagogical Course. Textbook for Women's Institutes and Gymnasiums, Higher Women's Courses and All, Dealing with Children's Upbringing] / M. A. Olesnitskiy. – K., 1885. – Vyp. 1. Teoriya vospitaniya. – II. – 335 s.
8. Olesnitskiy M. Nравstvennoye bogosloviye ili khristianskoye ucheniye o нравstvennosti [Moral Theology or Orthodox Study about Morality] : [ucheb. posobiye dlia dukh. Seminariy] / M. Olesnitskiy. – SPb. : izd. Yu. L. Tuzova, 1907. – 114 s.
9. Makkaveyskiy N. Relygiya i narodnost' kak osnovy vospitaniya : rech', proiznesyonnaya na torzhestvennom akte Kiyevskoy dukhovnoy akademii 26 sentyabrya 1895 g. [Religion and Etnnicity as Bases of Education : Speech, Declated on the Festive Event in the Kiev Ecclesiastical Academy (on the 26th of September 1895)] / M. Makkaveyskiy. – K. : typ. G. T. Korchak-Novitskogo, 1895. – 45 s.
10. Makkaveyskiy N. K. Angliyskaya shkola. Po povodu izdaniya K. P. Pobedonostseva "Novaya shkola" [English School. On the Publication by K. P. Pobedonostseva "New School"] / M. K. Makkaveyskiy. – Rets. na kn. – K., 1899. – 33 s.

Матеріал надійшов до редакції 06.04. 2015 р.

Ершова Л. М. Развитие идеи воспитательного идеала в научном наследии преподавателей и выпускников Киевской духовной академии.

Освещены особенности обоснования воспитательного идеала в научном наследии представителей украинской христианской педагогики XIX – начала XX вв.: С. Гогоцкого, П. Линицкого, М. Маккавевского, М. Олесницкого, А. Новицкого, П. Юркевича и др. В творчестве профессоров Киевской духовной академии педагогика выступает как особое ответвление философии, специфический мировоззренческий синтез знаний о назначении человека, а воспитательный идеал – как гармоничное сочетание веры и разума, приближающее личность к образу Богочеловека. В учении О. Новицкого воспитательный идеал – это духовный, высокообразованный и трудолюбивый человек, у С. Гогоцкого – христианин, достойный сын своего отечества, у П. Юркевича – сознательная нравственная личность, выходящая за пределы

традиционного "идеала среднего человека", у П. Линицкого – образованный христианин, преданный народным идеалам, у М. Олесницкого – исполненная любовью морально свободная личность, у М. Маккавейского – гармонично развитый, милосердный, добродетельный и образованный человек. Показано, что идеи, изложенные в трудах представителей украинской духовной педагогики конца XIX – начала XX в., с одной стороны, оказались слишком прогрессивными для имперского общества и резко диссонировали с реальным положением воспитания личности в большинстве духовных заведений указанного периода, а с другой, – слишком отсталыми для представителей повзрослевшего "воинствующего материализма", которые подвергали острой критике их идеалистическую основу. Сегодня они есть ярким свидетельством гуманистичности и самостоятельности украинской христианской педагогической мысли.

Ключевые слова: воспитательный идеал, цель воспитания, христианские педагоги, христианский, общечеловеческий, народный, национальный идеалы.

Yershova L. M. The Educational Ideal Idea Development in the Pedagogical Heritage of Kiev Theological Academy of Teachers and Graduates.

Features of the educational ideal substantiation in the scientific heritage of the Ukrainian Christian pedagogical representatives of the XIX – early XX centuries: S. Gogotskiy, P. Linitskiy, M. Makkaveyskiy, M. Olesnitskiy, A. Novitskiy, P. Yurkevich and others are investigated. In the works of Kiev Theological Academy of Professors pedagogy serves as the special branch of philosophy, the specific worldview knowledge synthesis of the men's appointment and the educational ideal is the harmonious blend of faith and reason, that approximate a person to the image of the God-man. The educational ideal in the A. Novitskiy's teaching is a spiritual, highly educated and hard-working person; it is a Christian, a worthy son of his country in works by S. Gogotskiy; it is a conscious moral person that goes beyond the traditional "ideal of a middle man" in works by P. Yurkevich; it is an educated Christian, that is dedicated to the national ideals by P. Linitskiy; the educational ideal is full of love of a moral free person by M. Olesnitskiy; it is a harmoniously developed, compassionate, virtuous and well-educated person by M. Makkaveyskiy. The ideas that, on the one hand, appeared to be too progressive for the imperial society and sharply discordant with the real person's education state in most spiritual institutions of that period, and on the other hand were too backward for representatives of the matured "militant materialism", that criticized their idealistic basis, are shown. These ideas are the clear evidence of humanity and independence of the Ukrainian Christian educational thought now.

Key works: educational ideal, educational aim, Orthodox teachers, Orthodox, general human, folk, national ideals.